

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.01.019>
УДК 346.1:330.34(477)

Віктор БОГУН, канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри адміністративного права,
інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Київський університет інтелектуальної власності та права, м. Київ, Україна
© orcid.org/0000-0001-9376-1957

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ТА ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: господарське законодавство, систематизація законодавства, кодифікація, євроінтеграція, господарські відносини, правове регулювання, змішана модель кодифікації.

Проаналізовано теоретичні основи та практичні підходи до кодифікації господарського (економічного) законодавства України в умовах масштабних соціально-економічних змін, зумовлених війною та активізацією євроінтеграційних процесів. У роботі узагальнено сучасні наукові концепції, що стосуються реформування та впорядкування господарського законодавства, і досліджено їхні переваги та недоліки. Обґрунтовано, що включення господарських норм до Цивільного кодексу не забезпечує необхідної системності, цілісності й ефективності регулювання господарських відносин. На підставі аналізування поглядів провідних українських учених і міжнародної практики доведено, що найдоцільнішою формою систематизації є кодифікація. У статті зроблено висновок, що кодифікаційний підхід становить стратегічний напрям розвитку правової системи України, оскільки здатний забезпечити ефективне правове регулювання економічних процесів, сприяти інвестиційній привабливості та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, а також гарантувати відповідність законодавства європейським і міжнародним стандартам, підтримати сталий розвиток і формування сучасного, конкурентного правового середовища.

Вступ. Збереження та відновлення економічного потенціалу України в умовах російської збройної агресії та повоєнного відновлення — одне з ключових стратегічних завдань держави. Вирішення цього завдання неможливе без наявності ефективної, системної та узгодженої правової бази, що регулює господарські (економічні) відносини. Від якості господарського законодавства безпосередньо залежить стабільність внутрішнього ринку, рівень інвестиційної привабливості, інтеграція в європейський і світовий економічний простір, а також спроможність держави забезпечувати сталий розвиток.

Ц и т у в а н н я: Богун В. Ефективність правового регулювання господарської діяльності як чинник сталого економічного розвитку України в умовах збройної агресії та поствоєнного відновлення. *Економіка та право*. 2026. № 1. С. 19—28. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2026.01.019>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Сучасний стан правового регулювання господарської діяльності в Україні характеризується системними проблемами: фрагментарністю нормативної бази, відсутністю єдиної концепції розвитку господарського законодавства, дублюванням і суперечливістю правових норм, неефективністю механізмів державного управління та контролю. Ситуація ускладнюється необхідністю одночасного вирішення завдань післявоєнної відбудови, адаптації законодавства до стандартів Європейського Союзу, імплементації міжнародних зобов'язань та реагування на виклики цифрової трансформації економіки.

Актуальність дослідження також зумовлена тим, що ухвалення Закону України від 09.01.2025 № 4196-IX «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» у поєднанні з процесами декодифікації господарського законодавства фактично створило нову правову реальність у сфері господарських (економічних) відносин, яка свідчить про тенденцію до подальшого ускладнення нормативно-правового регулювання у цій сфері суспільних відносин.

Відсутність комплексного кодифікованого акта загострює проблему правового вакууму, гальмує правозастосування та вимагає від наукової спільноти і юристів-практиків вироблення узгоджених концептуальних підходів до подальшого розвитку господарського законодавства.

Наукова новизна дослідження полягає в системному узагальненні сучасних наукових підходів до кодифікації господарського законодавства України, урахуванні нових правових та економічних реалій, зумовлених втратою чинності Господарського кодексу, а також у формулюванні концептуальних пропозицій щодо можливих моделей правового регулювання господарської діяльності в умовах євроінтеграції та збройної агресії проти України і наступного повоєнного відновлення.

Мета статті — аналізування наукових підходів до систематизації господарського законодавства України, ключових проблем і викликів у цій сфері та визначення можливих напрямів їх подолання з урахуванням міжнародного досвіду загалом та Європейського Союзу зокрема.

Результати дослідження. Становлення сучасної нормативно-правової бази України відбувається в умовах особливої складності. З од-

ного боку, на процес впливає повномасштабна російсько-українська війна, розпочата 2022 р. З іншого — політичні, економічні та соціальні зміни, спричинені отриманням Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Дані обставини зумовлюють потребу у формуванні якісно нової моделі правового регулювання. Саме тому сучасний правотворчий процес вирізняється чіткою євроінтеграційною спрямованістю. Проте інтеграція України до європейського правового простору передбачає не просто формальну імплементацію положень *acquis communautaire*, а ґрунтовне переосмислення національної правової доктрини з урахуванням ключових європейських принципів верховенства права, правової визначеності та пропорційності.

Необхідно відзначити, що попри певні позитивні зрушення, сучасна нормативно-правова база України залишається недосконалою. Основними недоліками є множинність і плінність правових актів, фрагментарність регулювання, колізійність правових норм. Так, В.В. Костицький слушно зазначає, що «до дефектів правового регулювання суспільних відносин також слід віднести не лише велику кількість нормативно-правових актів, надлишковість державно-правового регулювання, що породжує існування колізій у праві та “девальвацію” законодавства, але й відсутність (брак, нестачу) нормативно-правового регулювання» [1, с. 358].

Особливо гостро це проявляється у сфері господарювання, де стабільність і системність правового регулювання мають вирішальне значення для забезпечення ефективності функціонування економічних процесів. Тож питання модернізації господарського законодавства України, його функціонального призначення та місця у структурі національної правової системи вже тривалий час перебувають у центрі наукових досліджень і науково-практичних обговорень.

Скасування Господарського кодексу України, який був фундаментальним нормативно-правовим актом, хоча і мав певні недоліки, актуалізувало наукові дискусії щодо оцінки правових і економічних наслідків процесу декодифікації (хоча наслідки його скасування в розрізі всіх аспектів можна буде оцінити лише згодом), а також пошуку оптимальної моделі подальшої систематизації господарського законодавства. Це складне концептуальне завдання вимагає всебічного переосмислення змістовної струк-

тури та функціонального призначення господарського законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів і трансформаційних змін в національній економіці.

На сьогодні у правовій доктрині виокремлюють два підходи до систематизації господарського законодавства. Інтеграційний підхід передбачає поступове включення правових норм, що регламентують господарські відносини, до структури Цивільного кодексу України з одночасним удосконаленням спеціального законодавства.

Застосування інтеграційної моделі систематизації господарського законодавства загалом є прийнятним, оскільки це один із загальновизнаних способів удосконалення правового регулювання. Проте в українських реаліях, попри задекларовану мету, забезпечення узгодженості приватноправового регулювання та гармонізації з європейськими правовими стандартами, застосування цієї моделі має низку як концептуальних, так і практичних недоліків.

По-перше, інтеграція господарського законодавства у цивільне призведе до розмивання його галузевої самобутності, і це неодноразово підкреслено в наукових дослідженнях. Господарські відносини мають комплексний характер, поєднуючи елементи приватноправового та публічно-правового регулювання. Це зумовлено специфікою економічної діяльності, спрямованою не лише на досягнення приватного інтересу, а й на задоволення суспільних потреб та забезпечення публічного інтересу. Зведення цих особливостей до рамок цивільного законодавства створює ризик надмірного спрощення правового впливу на економічні процеси і втрати їх системної багатовимірності.

По-друге, інкорпорація господарсько-правових норм у Цивільний кодекс може спричинити внутрішні суперечності в самому цивільному законодавстві. Відмінність предметів цивільного та господарського регулювання не дозволяє досягти повної уніфікації без порушення логічної структури та системності права. Унаслідок, це може зумовити виникнення колізій норм і зниження ефективності правозастосування.

По-третє, інтеграційний підхід у його нинішньому вигляді не супроводжується чітким концептуальним баченням процесу систематизації господарського законодавства, що створює ризики порушення внутрішньої узгодженості, дублювання положень та появи правових прога-

лин. Подібна ситуація посилює нестабільність правового середовища й ускладнює правозастосовну практику. Водночас потреби сучасної економічної політики держави вимагають ефективних правових механізмів управління господарською діяльністю, особливо в державному секторі економіки, контролю за суб'єктами ринку й регулювання публічних інтересів у сферах конкуренції, інновацій, екологічної безпеки та використання природних ресурсів тощо. Потребує також подальшого розвитку інститут господарсько-правової відповідальності. Ці та інші господарсько-правові інститути не можуть бути повноцінно реалізовані винятково в межах приватноправової моделі регулювання.

Отже, попри загальний потенціал інтеграційного підходу для формування узгодженої нормативної системи, що регламентує господарські відносини, його реалізація шляхом, запропонованим Концепцією оновлення Цивільного кодексу, видається досить проблематичною. Детальний науковий аналіз вад зазначеної концепції зробили вчені Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України¹.

Ефективне правове регулювання сучасних економічних і бізнес-процесів потребує збалансованої, концептуально вираженої та структурно узгодженої моделі взаємодії цивільного та господарського законодавства, яка передбачає збереження самостійності господарсько-правових інститутів і принципів, водночас забезпечуючи їх гармонізацію з приватноправовими нормами та європейськими стандартами. Такий підхід дає змогу зберегти специфіку правового регулювання господарських відносин, підвищити його системність і передбачуваність, створити стабільне правове середовище для сталого розвитку економіки України. Реалізація цього завдання в сучасних умовах є доцільною завдяки поєднанню двох паралельних нормотворчих процесів: рекодифікації цивільного законодавства, яка вже триває, та кодифікації господарського законодавства. Такий підхід до нормотворчого процесу насамперед здатен забезпечити концептуальну цілісність системи законодавства в окресленій сфері суспільних відносин. А роз-

¹ Див.: Науково-експертний висновок до Концепції оновлення Цивільного кодексу України: брошура / під заг. ред. В.А. Устименка. Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021. 112 с.

роблення й ухвалення нового кодексу європейського типу в умовах наявної множинності нормативно-правових актів у сфері господарських відносин (на сьогодні лише законів налічується більше 500) є оптимальною моделлю систематизації законодавства, здатною забезпечити концептуальну цілісність і внутрішню узгодженість господарсько-правового регулювання та спростити правозастосування.

Академік НАН України В.К. Макутов визначав кодифікацію як складний системний процес, спрямований на впорядкування, узгодження та гармонізацію правових норм з урахуванням національної специфіки. Учений наголошував на необхідності створення цілісної та логічно структурованої системи господарського законодавства і постійно підкреслював вагомість цього правового інструмента для забезпечення ефективності правового регулювання економіки [2—5]. Крім того, науковець підкреслював, що подолання одностороннього цивілістичного підходу до правового регулювання економіки є неодмінною умовою детінізації і декриміналізації економіки [5, с. 488].

Сьогодні зазначені концептуальні положення зберігають своє значення як важливе методологічне підґрунтя для теоретичного осмислення процесів модернізації господарського законодавства, забезпечуючи збалансоване поєднання національної правової традиції, системності нормативного регулювання та орієнтації на європейські інтеграційні стандарти.

У межах сучасної господарсько-правової доктрини науковці та фахівці-практики, зокрема О.А. Беляневич, А.Г. Бобкова, О.М. Вінник, Р.А. Джабраїлов, О.Р. Зельдіна, В.В. Резнікова, О.П. Подцерковний, В.А. Устименко, В.С. Щербина, послідовно формують теоретико-методологічні підходи, спрямовані на вироблення оптимальної та концептуально узгодженої моделі систематизації господарського законодавства. Їхні дослідження спрямовані на забезпечення структурної цілісності нормативного масиву, усунення фрагментарності та колізійності регулювання й адаптацію правової системи до сучасних економічних викликів і тенденцій розвитку ринкових відносин.

Так, учені Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України ще до скасування Господарського кодексу України підкреслювали значущість його збереження як комплексного нормативного акта, що регулює

господарські відносини та є основою для досягнення Цілей сталого розвитку за економічною компонентою та синергетично пов'язаний з іншими актами законодавства України в екологічній та соціальній сферах. Водночас науковці визнають необхідність модернізації господарського законодавства і наголошують на важливості саме кодифікації як способу його систематизації, оскільки лише системний нормативний акт здатен забезпечити єдність правового регулювання економіки, зокрема і сталий розвиток України [6—13].

Ідею пріоритетності кодифікації послідовно підтримує і В.С. Щербина, який обґрунтовує, що модернізація господарського законодавства має бути здійснена зі збереженням його кодифікованої форми, оскільки саме кодифікація забезпечує системну інтеграцію багатоманітних норм, їхнє узгодження та внутрішню логічну впорядкованість. Учений наголошує, що «для господарського законодавства кодифікація важлива ще й тим, що жодна з галузей українського законодавства в силу об'єктивних причин не нараховує такої величезної кількості нормативно-правових актів (передусім законів і постанов Уряду, не кажучи вже про так зване відомче законодавство). Тому завданням кодифікації господарського законодавства має бути вироблення і закріплення загальних засад господарювання і відповідно — загальних принципів господарського законодавства з тим, щоб привести до єдиного знаменника економічні, організаційні та правові засади регулювання суспільних відносин у різних сферах і галузях господарювання» [14].

Подібну концептуальну позицію займає і А.Г. Бобкова, яка пропонує модель модернізації господарського (економічного) законодавства, вибудовану на комплексі цільових орієнтирів. На думку ученої, модернізація має ґрунтуватися на забезпеченні цільової спрямованості і збалансованості законодавчого впливу, посиленні соціального виміру економічного регулювання, гармонізації внутрішньої структури законодавства та його відповідності зовнішнім, насамперед європейським, правовим стандартам. Дослідниця наголошує, що «метою модернізації має бути оновлення правової парадигми організації та здійснення господарської (економічної) діяльності в Україні, а також на цій основі забезпечення конструктивного поєднання, взаємоузгодження публічних і приватних інтересів

у регулюванні господарської (економічної) діяльності, суттєве покращення правових умов для розвитку української економіки та підвищення рівня життя населення» [15].

Концепцію поглибленої кодифікації поділяють також О.П. Подцерковний та О.А. Беяневич і наголошують, що сучасний етап розвитку економіки та правової системи потребує цілісної кодифікаційної моделі, яка враховує потреби євроінтеграції, цифровізації та зростання складності бізнесових взаємин. Саме таким шляхом іде світова практика. У контексті цього учені зазначають, що в європейській та американській правовій науці активно формується концепція «економічного права» (аналог українського господарського права), що зумовлено комплексним характером сучасного бізнесового законодавства, яке інтегрує публічно-правові та приватно-правові регулятивні інструменти. На переконання науковців, саме кодифікований акт здатен забезпечити структурування нормативного масиву, усунення прогалин і колізій та формування узгодженої, концептуально виваженої системи правового регулювання [16—19].

Подібною науковою позиції дотримується і О.М. Вінник, яка підкреслює, що потреба в модернізації господарського кодексу «зумовлена динамічним характером господарських відносин, змінами в суспільному житті (зокрема, у зв'язку з цифровізацією, глобалізаційними процесами, розвитком інститутів громадянського суспільства та пов'язаного з цим посиленням спів регулювання — за участі держави та саморегулювних організацій, появою нових загроз суспільному благополуччю), що і має стати одним з пріоритетів для сучасної господарсько-правової науки та правової політики нашої держави» [20, с. 27].

Значну увагу кодифікованій формі господарського законодавства приділяє і В.В. Резнікова. Учена відзначає, що модернізація має завершитися створенням нового Економічного кодексу, який «задовольнить існуючі потреби, вирішить наявні проблеми: множинності актів господарського (економічного) законодавства; спрощення, скорочення та угруповання масиву законів, що становлять правову основу господарської (економічної) діяльності на засадах зрозумілості, виконуваності та системності; імплементації прогресивного зарубіжного досвіду законодавчого регулювання економічних відносин, адаптація господарського (економічного) законодав-

ства України до права Європейського Союзу; оптимального поєднання державного регулювання й ринкової саморегуляції економіки, збалансування публічних і приватних інтересів в економічній сфері; системного усунення корупційних ризиків в економічних відносинах тощо, який би забезпечив системне усунення множинності нормативних актів, упорядкування їх структури, адаптацію господарського законодавства до європейського правового простору, оптимальний баланс між державним регулюванням і ринковою саморегуляцією, а також ефективне зменшення корупційних ризиків у сфері економічних відносин тощо» [21].

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що прихильники кодифікаційної моделі систематизації господарського законодавства виходять із необхідності створення не просто нового нормативного акта, а цілісного системного механізму правового регулювання, здатного забезпечити стабільність, передбачуваність і концептуальну завершеність господарсько-правового впливу. Крім того, сучасна кодифікація має сприяти інтеграції інноваційних правових механізмів, що підвищують ефективність регулювання й адекватно реагують на сучасні безпекові, економічні, екологічні та соціальні виклики, забезпечують доступність у практичному використанні. Кодифікацію розглядають як складний правотворчий процес, що передбачає доктринальне переосмислення, системне структурування нормативного масиву з дотриманням принципів правової визначеності і внутрішньої узгодженості. У цьому контексті кодифікаційну модель систематизації господарського законодавства вважають фундаментальним інструментом формування сучасної, адаптивної та конкурентоспроможної правової системи у сфері господарських (економічних) відносин в умовах глибоких суспільно-економічних трансформацій.

Ефективність саме кодифікаційного підходу до систематизації господарського законодавства підтверджено і світовим досвідом, адже кодифіковані акти (економічні, комерційні, підприємницькі, торгові кодекси) ефективно функціонують у багатьох країнах світу, зокрема в Австрії, Бельгії, Естонії, Іспанії, Казахстані, Латвії, Мальті, Нідерландах, Німеччині, ОАЕ, Омані, Панамі, Південній Кореї, Сальвадорі, Словаччині, США, Таїланді, Туреччині, Франції, Чехії, Японії. Водночас В.В. Резнікова відзначає «комп-

лексний характер сучасних комерційних кодексів, спрямованих на узгодження публічних та приватних інтересів у сфері бізнесу, і які поряд із приватноправовими положеннями містять також публічно-правові вимоги до комерційної діяльності, правила публічної звітності, ведення бухгалтерського обліку, конкуренції, ціноутворення, реєстрації підприємств, банкрутства, захисту прав споживачів та, навіть, особливості розгляду відповідних категорій спорів (наприклад, Комерційні кодекси Франції, Австрії, Чехії тощо)» [21].

Отже, орієнтація на кодифікаційну модель систематизації господарського законодавства не є проявом суб'єктивних уподобань учених — представників української школи господарського права чи практикуючих юристів-господарників, суддів, діяльність яких пов'язана з господарською сферою. Це становить об'єктивну необхідність, детерміновану реаліями суспільно-економічного розвитку й підтверджену практичним вітчизняним і світовим досвідом.

Однак з метою запобігання повторенню недоліків попереднього кодифікаційного процесу та для створення нормативного акта, здатного забезпечити високий рівень ефективності й системності правового регулювання, першочерговим завданням є розроблення та схвалення нової концепції кодифікації господарського законодавства. Завдяки наявним теоретичним і практичним напрацюванням її формування може бути здійснене у відносно короткий строк. У межах цієї концепції ключовим є визначення структурно-логічної моделі та концептуальної архітектури майбутнього кодексу, адже саме обраний варіант кодифікації визначатиме рівень системності, внутрішньої узгодженості та передбачуваності господарсько-правових норм, а також ступінь їх гармонізації з правом Європейського Союзу. Чітка концептуальна модель кодифікації забезпечить не лише результативне функціонування національного господарського законодавства, а й його відповідність актуальним світовим тенденціям розвитку правових систем.

Слід зауважити, що на сьогодні не існує універсальної, абсолютно досконалої моделі кодифікації, яка б повністю відповідала потребам правозастосовної практики. Жодна країна світу не пропонує ідеальної моделі кодексу [22]. Методологічні засади сучасних кодексів, що регулюють економічні відносини, є різними. Це залежить від специфіки національних право-

вих систем і запитів економіки. У теорії права сформувалася низка концептуальних підходів до організації кодифікаційного процесу, кожен з яких пропонує власні методи структурування нормативного матеріалу. Аналіз цих підходів показує, що вибір конкретної моделі кодифікації завжди пов'язаний із реальними економічними умовами, станом правового регулювання та стратегічними пріоритетами держави. Зазвичай виокремлюють три основні підходи до кодифікації: уніфікаційний, дуалістичний і змішаний (комбінований). Кожен з них спирається на власні теоретико-методологічні засади, забезпечує різний рівень системності та гнучкості правового регулювання і водночас має свої практичні обмеження, що зумовлює необхідність їхнього ретельного аналізування під час підготовки концепції кодифікації законодавства.

Так, використання уніфікаційної моделі кодифікації в процесі систематизації господарського законодавства передбачає формування єдиного комплексного кодексу, у межах якого об'єднуються всі основні інститути господарського права. Перевагою такого підходу є забезпечення високого ступеня внутрішньої концептуальної узгодженості та системної впорядкованості нормативного масиву. Водночас створення подібного кодифікованого акта є вкрай складним процесом, що потребує детального опрацювання суміжних галузей права та належної координації їх змістовних положень. Додатковим ризиком виступає потенційна надмірна громіздкість і структурне перевантаження такого кодексу.

Застосування дуалістичної моделі передбачає поділ відповідного нормативного масиву на два структурні блоки: загальні положення, що визначають засади здійснення господарської діяльності, включені до Цивільного кодексу, тоді як спеціальні норми, спрямовані на регулювання економічних, корпоративних і публічно-господарських відносин, залишені в окремих кодексах або спеціальних законах. Хоча такий підхід забезпечує необхідну диференціацію правового матеріалу, він, на нашу думку, водночас створює істотні ризики для формування цілісної та структурно інтегрованої системи господарсько-правового регулювання.

Зрештою, упровадження змішаної (комбінованої) моделі, що відображає органічний синтез уніфікаційного та дуалістичного підходів до кодифікаційного процесу, сприяє гармонійному поєднанню системності та гнучкості правового

регулювання. У межах цієї моделі загальні принципи й базові інститути господарської діяльності включені до основоположного (господарського чи економічного) кодексу, тоді як спеціалізовані сфери, наприклад, інститут банкрутства, регулятивні відносини, публічні закупівлі, антимонопольне регулювання тощо, й надалі регулюються окремими законами або спеціальними кодексами, інтегрованими зі структурою базового кодифікованого акта.

Беручи до уваги складність сучасних економічних відносин, глибинні трансформації економіки, стрімкі процеси цифровізації та появу нових форматів взаємодії у сфері бізнесу, а також наявність у чинній системі законодавства Кодексу України з процедур банкрутства та здійснену часткову адаптацію окремих господарсько-правових актів до європейських стандартів, видається, що в сучасних умовах використання саме змішаної моделі кодифікації в процесі систематизації господарського законодавства є найдоцільнішим. А відтак ця модель кодифікації може розглядатися як найефективніший інструмент модернізації господарського законодавства України в контексті її європейської інтеграції та як ключова детермінанта сталого розвитку господарських відносин в умовах глобалізаційних процесів і цифрової трансформації економіки.

Висновки. Сучасна нормативно-правова база держави створюється в умовах складних політичних, економічних та соціальних трансформацій, включно з повномасштабною війною, процесом євроінтеграції та майбутнього всеохопного відновлення України, що вимагає нової моделі правового регулювання господарських (економічних) відносин. Попри окремі позитивні зрушення, чинне законодавство характеризується розрізненістю, нестабільністю, фрагментарністю й колізійністю норм. А скасування Господарського кодексу України актуалізувало наукові дискусії щодо пошуку оптимальної мо-

делі систематизації господарського законодавства та його адаптації до сучасних економічних і правових викликів.

Інтеграційний підхід до процесу систематизації господарського законодавства, який нині реалізується і передбачає включення господарсько-правових норм до Цивільного кодексу, не здатен повною мірою забезпечити системність і ефективність регулювання сучасних господарських відносин. Для цього необхідна збалансована модель взаємодії цивільного та господарського законодавства, що зберігає автономність господарсько-правових інститутів і принципів, одночасно забезпечуючи гармонізацію з приватноправовими нормами та міжнародними стандартами, зокрема європейськими. Світовий досвід і наукові дослідження підтверджують, що ефективне регулювання господарських (економічних) відносин досягається завдяки застосуванню саме кодифікаційної моделі систематизації господарського законодавства. З огляду на це кодифікація господарського законодавства розглядається як оптимальний механізм систематизації нормативного масиву, що здатний забезпечити його системність, раціональність і високу внутрішню узгодженість, а також інтеграцію інноваційних правових інструментів для регулювання сучасних економічних процесів. Для здійснення систематизації господарського законодавства на нинішньому етапі розвитку нашої держави найоптимальнішою є модель змішаної (комбінованої) кодифікації, яка поєднує системність кодифікованого регулювання з достатньою гнучкістю для реагування на економічні, технологічні та правові виклики. Такий підхід здатен забезпечити формування цілісної нормативно-правової бази для сталого розвитку економіки й успішної інтеграції України до європейського і світового правового та економічного простору як держави з конкурентоспроможною, стабільною та передбачуваною правовою системою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Костицький В.В. Вибрані проблеми теорії права: підручник. Одеса: Гельветика, 2022. 520 с.
2. Кодифікація господарського законодавства України: стан, проблеми, перспективи. *Голос України*. 09.11.2010. URL: <https://www.golos.com.ua/article/124207> (дата звернення: 17.12.2025).
3. Мамутов В.К. Хозяйственному кодексу Украины — десять лет. URL: <https://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/11/Mamutov-V.K.-HOZYAYSTVENNOMU-KODEKSU-UKRAINYI-%D0%B2%82%E2%80%9C-DESYAT-LET.pdf> (дата звернення: 17.12.2025).
4. Мамутов В. Загальні проблеми науки господарського права на стику XX та XXI століть. *Право України*. 2010. № 8. С. 4—12. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2010-8-pravoukr_2010_8-1.pdf (дата звернення: 17.12.2025).

5. Мамутов В.К. Юридическая наука как фактор решения современных экономических проблем. *Антологія української юридичної думки*. В 10 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Київ: Юридична книга, 2005. Т. 10. С. 479—492.
6. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Господарський кодекс України як здобуток вітчизняної наукової думки (до 25-ої річниці Інституту економіко-правових досліджень НАН України). *Економіка та право*. 2017. № 2 (47). С. 4—10. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2017.02.004>
7. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їхніх об'єднань: науково-правова оцінка законопроекту № 6013. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2021. № 2. С. 85—96.
8. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Скасування Господарського кодексу: які наслідки можливі для економіки та правової системи України. URL: https://sud.ua/ru/news/publication/157152-skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-yaki-naslidki-dlya-ekonomiki-ta-pravovoyi-sistemi-ukrayini?utm_source=chatgpt.com#google_vignette (дата звернення: 17.12.2025).
9. Джабраїлов Р.А., Малолітнева В.К., Гудіма Т.С. Перспективи модернізації господарського законодавства у контексті концепції сталого розвитку. *Економіка та право*. 2018. № 2 (50). С. 3—19. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.02.003>
10. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А., Малолітнева В.К., Гудіма Т.С. Концептуальні аспекти формування правової моделі сталого розвитку України. *Економіка та право*. 2021. № 4. С. 3—17. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.003>
11. Господарське законодавство України: перспективи модернізації на засадах сталого розвитку: монографія / під заг. ред. В.А. Устименка. Київ: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2019. 320 с.
12. Зельдіна О. Рекодифікація Господарського кодексу України: теорія та реалії економіки. URL: <https://coordynata.com.ua/rekodifikacia-gospodarskogo-kodeksu-ukraini-teoria-ta-realii-ekonomiki> (дата звернення: 17.12.2025).
13. Petrunenko I., Ustymenko V., Dzhabrailov R. Methodological basis of norm-setting in the context of adaptation to European Union law: economic and legal paradigms. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. 11. No. 4. P. 140—149. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-4-140-149>
14. Щербина В.С. Кодифікація чи декодифікація господарського законодавства України: який шлях обрати? URL: <https://coordynata.com.ua/kodifikacia-ci-dekodifikacia-gospodarskogo-zakonodavstva-ukraini-akij-slah-obrati> (дата звернення: 17.12.2025).
15. Бобкова А.Г. Чи є майбутнє у Господарського кодексу України? *Юридична газета*. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/chi-e-maybutne-u-gospodarskogo-kodeksu-ukrayini.html> (дата звернення: 17.12.2025).
16. Подцерковний О.П. Щодо концептуальних засад поглиблення кодифікації господарського законодавства України. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/031c3016-db35-40eb-a2ee-957f6da48970/content> (дата звернення: 17.12.2025).
17. Подцерковний О.П. Щодо посилення тенденції виділення господарського (економічного) права у законодавстві та правничій освіті європейських країн. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 98—108.
18. Подцерковний О.П., Беяневич О.А. Ініціатива цивілістів щодо скасування Господарського кодексу — destabilizatsiya pravovogo polya ekonomiki. *Цензор.нет*. URL: https://censor.net/ua/resonance/3440808/initiatyva_tsyvilstiv_schodo_skasuvannya_gospodarskogo_kodeksu_destabilizatsiya_ppravovogo_polya_ekonomiky (дата звернення: 17.12.2025).
19. Беяневич О.А., Подцерковний О.П. Скасування Господарського кодексу — небезпечна законодавча ініціатива. URL: <https://coordynata.com.ua/skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-nebezpecna-zakonodavca-iniciativa> (дата звернення: 17.12.2025).
20. Вінник О.М. Роль Господарського кодексу в забезпеченні соціального спрямування економіки України. В: *Правове забезпечення ринкових відносин в умовах громадянського суспільства*: збірник наукових праць. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2021. Вип. 4. С. 24—28.
21. Резнікова В.В. Сталий розвиток національної економіки неможливий без економічного багатоманіття. *Юридичний вісник України*. № 12 (1341). 26 берез. — 1 квіт. 2021 р. URL: https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/82/Reznikova_art_YVU_2021-6-7.pdf?isAllowed=y&sequence=1&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.12.2025).
22. Heirbaut D. Redefining codification: a comparative history of civil, commercial, and procedural codes. <https://doi.org/10.1093/9780198947370.003.0006>

Дата надходження: 25.12.2025

Дата прийняття до друку: 10.01.2026

Дата публікації: 31.03.2026

REFERENCES

1. Kostytskiy V.V. Vybrani problemy teorii prava: pidruchnyk. Odesa: Helvetyka, 2022. 520 p. [in Ukrainian].
2. Kodyfikatsiia hospodarskoho zakonodavstva Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy. URL: <https://www.golos.com.ua/article/124207> [in Ukrainian].
3. Mamutov V.K. Khoziaistvennomu kodeksu Ukrainy — desiat let. URL: <https://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/11/Mamutov-V.K.-HOZYAYSTVENNOMU-KODEKSU-UKRAINYI-v-82-DESYAT-LET.pdf> [in Ukrainian].
4. Mamutov V. Zahalni problemy nauky hospodarskoho prava na styku XX ta XXI stolit. *Pravo Ukrainy*. 2010. No. 8. P. 4-12. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-pravoukr-2010-8-pravoukr_2010_8-1.pdf [in Ukrainian].
5. Mamutov V.K. Yuridicheskaia nauka kak faktor resheniia sovremennykh ekonomicheskikh problem. *Antolohiia ukrainskoi yurydychnoi dumky*. V 10 t. / Redkol.: Yu.S. Shemshuchenko (holova) ta in. Kyiv: Yurydychna knyha, 2005. Vol. 10. P. 479-492 [in Ukrainian].
6. Ustymenko V.A., Dzhabrailov R.A. Hospodarskyi kodeks Ukrainy yak zdobutok vitchyznianoï naukovoï dumky (do 25-oi richnytsi Instytutu ekonomiko-pravovykh doslidzhen NAN Ukrainy). *Ekonomika ta pravo*. 2017. No. 2 (47). P. 4-10. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2017.02.004>
7. Ustymenko V.A., Dzhabrailov R.A. Osoblyvosti rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti okremykh vydiv yurydychnykh osib ta yikhnykh obiednan: nauko- pravova otsinka zakonoproiektu No. 6013. *Pravnychy chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa*. 2021. No. 2. P. 85-96 [in Ukrainian].
8. Ustymenko V.A., Dzhabrailov R.A. Skasuvannya Hospodarskoho kodeksu: yaki naslidky mozhlyvi dlia ekonomiky ta pravovoi systemy Ukrainy. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/157152-skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-yaki-naslidki-dlya-ekonomiky-ta-pravovoyi-sistemy-ukrayini> [in Ukrainian].
9. Dzhabrailov R.A., Malolitneva V.K., Hudima T.S. Perspektyvy modernizatsii hospodarskoho zakonodavstva u konteksti kontseptsii staloho rozvytku. *Ekonomika ta pravo*. 2018. No. 2 (50). P. 3-19. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.02.003>
10. Ustymenko V.A., Dzhabrailov R.A., Malolitneva V.K., Hudima T.S. Kontseptualni aspekty formuvannya pravovoi modeli staloho rozvytku Ukrainy. *Ekonomika ta pravo*. 2021. No. 4. P. 3-17. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.04.003>
11. Hospodarske zakonodavstvo Ukrainy: perspektyvy modernizatsii na zasadakh staloho rozvytku: monohrafiia / pid zah. red. V.A. Ustymenka. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen, 2019. 320 p.
12. Zeldina O. Rekodyfikatsiia Hospodarskoho kodeksu Ukrainy: teoriia ta realii ekonomiky. URL: <https://coordynata.com.ua/rekodifikacia-gospodarskogo-kodeksu-ukraini-teoria-ta-realii-ekonomiky> [in Ukrainian].
13. Petrunenko I., Ustymenko V., Dzhabrailov R. Methodological basis of norm-setting in the context of adaptation to European Union law: economic and legal paradigms. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. Vol. 11. No. 4. P. 140-149. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2025-11-4-140-149>
14. Shcherbyna V.S. Kodyfikatsiia chy dekodefikatsiia hospodarskoho zakonodavstva Ukrainy: yakyy shliakh obraty? URL: <https://coordynata.com.ua/kodifikacia-ci-dekodifikacia-gospodarskogo-zakonodavstva-ukraini-akij-slah-obrati> [in Ukrainian].
15. Bobkova A.H. Chy ye maibutnie u Hospodarskoho kodeksu Ukrainy? URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/chi-e-maybutne-u-gospodarskogo-kodeksu-ukrayini.html> [in Ukrainian].
16. Podtserkovnyi O.P. Shchodo kontseptualnykh zasad pohlyblennia kodyfikatsii hospodarskoho zakonodavstva Ukrainy. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/031c3016-db35-40eb-a2ee-957f6da48970/content> [in Ukrainian].
17. Podtserkovnyi O.P. Shchodo posylennia tendentsii vydilennia hospodarskoho (ekonomichnoho) prava u zakonodavstvi ta pravnychii osviti yevropeyskykh krain. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2017. No. 1 (88). P. 98-108 [in Ukrainian].
18. Podtserkovnyi O.P., Belianevych O.A. Initsiatyva tsyvilistiv shchodo skasuvannya Hospodarskoho kodeksu — destabilizatsiia pravovoho polia ekonomiky. URL: https://censor.net/ua/resonance/3440808/initsiatyva_tsyvilistiv_shchodo_skasuvannya_gospodarskogo_kodeksu_destabilizatsiya_ppravovogo_polya_ekonomiky [in Ukrainian].
19. Belianevych O.A., Podtserkovnyi O.P. Skasuvannya Hospodarskoho kodeksu — nebezpechna zakonodavcha initsiatyva. URL: <https://coordynata.com.ua/skasuvannya-gospodarskogo-kodeksu-nebezpechna-zakonodavca-iniciativa> [in Ukrainian].
20. Vinnyk O.M. Rol Hospodarskoho kodeksu v zabezpechnni sotsialnoho spriamuvannya ekonomiky Ukrainy. V: *Pravove zabezpechnnia rynkovykh vidnosyn v umovakh hromadianskoho suspilstva*: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv: Nauko- doslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva im. akad. F.H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 2021. Vyp. 4. P. 24-28 [in Ukrainian].
21. Reznikova V.V. Stalyi rozvytok natsionalnoi ekonomiky nemozhlyvy bez ekonomichnoho bahatomanittia. URL: https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/82/Reznikova_art_YVU_2021-6-7.pdf [in Ukrainian].
22. Heirbaut D. Redefining codification: a comparative history of civil, commercial, and procedural codes. <https://doi.org/10.1093/9780198947370.003.0006>

Date of receipt: 25.12.2025

Date of acceptance for publication: 10.01.2026

Date of publication: 31.03.2026

Viktor BOHUN,
PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Administrative Law,
Intellectual Property, and Civil Law Disciplines
Kyiv University of Intellectual Property and Law, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9376-1957

EFFECTIVENESS OF LEGAL REGULATION OF ECONOMIC ACTIVITY
AS A FACTOR IN THE SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE
UNDER CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION AND POST-WAR RECOVERY

The article is devoted to the study of the problems and prospects of systematizing Ukraine's economic (commercial) legislation under conditions of full-scale war, European integration processes, and profound socio-economic transformations. It substantiates that the current regulatory framework in the sphere of economic activity is characterized by instability, fragmentation, excessive multiplicity of legal acts, and normative collisions, which significantly complicate law enforcement and negatively affect the effectiveness of the regulation of economic relations. Particular attention is paid to the consequences of the repeal of the Commercial Code of Ukraine, which has intensified scholarly debates regarding the choice of an optimal model for the further systematization of economic legislation.

The article provides a critical analysis of the integration approach to the systematization of economic legislation, which involves incorporating economic law provisions into the Civil Code of Ukraine. It is argued that this approach is unable to fully ensure the systemic nature, comprehensiveness, and stability of legal regulation of economic relations, given their mixed private-public character, the need to protect public interests, and the necessity of state influence on key economic processes.

Based on an analysis of contemporary economic law doctrine, the positions of leading domestic scholars, and international experience, the expediency of applying a codification-based model for the systematization of economic legislation is substantiated. Emphasis is placed on the advantages of a mixed (combined) codification model, which combines the conceptual integrity of a codified act with the flexibility of special legislation, ensures a balance between public and private interests, harmonization with European Union law, and adaptation to modern economic, technological, and security challenges.

It is concluded that the codification of economic legislation is a necessary condition for forming a stable, predictable, and internally coherent system of legal regulation of the economy, capable of ensuring the sustainable development of Ukraine and its effective integration into the European and global legal space.

Keywords: economic legislation, systematization of legislation, codification, European integration, economic relations, legal regulation, mixed codification model.